

ELNURA QURBONOVA,

*O‘zR FA O‘zbek tili, adabiyoti va folklori instituti doktoranti,
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

XALQ IJODIYOTIDA OSHIQ OBRAZINING TADRIJIY TAKOMILI VA MA’NAVIY-AXLOQIY MARTABASI

Annotatsiya: Mazkur maqolada oshiq obrazi haqidagi xalqning boy tasavvuri, keng, betakror poetik mushohadasi va mulohazalari haqida fikr yuritilgan. Xalq ijodi mahsuli bo‘lgan maqol va dostonlarda oshiq tasviri, unga xos ma’naviy va axloqiy fazilatlar tahlillar asosida ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: oshiq, ishq, maqol, doston.

Аннотация: В данной статье рассматриваются богатые представления народа об образе влюбленного, его широкие, неповторимые поэтические размышления и рассуждения. В пословицах и дастанах, созданных народным творчеством, образ влюбленного, его духовные и нравственные качества раскрыты на основе анализа.

Ключевые слова: ашик, ишк, пословица, эпос.

Abstract: This article discusses the rich imagination of the people, their broad, unique poetic observations and reflections on the image of the lover. The image of the lover, his spiritual and moral qualities inherent in proverbs and epics, which are products of folk art, are revealed on the basis of analysis.

Keywords: Ashiq, ishq, proverb, epic.

Ma’lumki, xalq og‘zaki ijodiga xos turli mavzu, g‘oya, ifoda va tasvir usullari, obraz-u timsollar yozma adabiyot rivojiga samarali ta’sir ko‘rsatgan. “Xalq ijodidan bahramand bo‘lmagan biror buyuk san’atkorlarni tasavvur etib bo‘lmaydi. So‘z san’atkorlarining folklor asarlaridan ijodiy foydalanishi yozma adabiyotning taraqqiysiga, shu bilan birga, xalq asarlarining saqlanib qolishi va yangicha umr ko‘rishiga xizmat qiladi” [3, 6]. Xususan, adabiyotning asosini, tub mohiyatini tashkil etgan ishq mavzusi so‘z san’atining o‘sib, takomillashib borgan hamma bosqichlarida dolzarb bo‘lgan. Og‘zaki adabiyotning namunalari bo‘lgan maqol, qo‘shiq, dostonlardagi qahramonlar tasviri, hatti-harakatida inson hayotida ishqning ahamiyati nechog‘lik muhim ekani, oshiq haqidagi xalqning boy tasavvuri, keng, betakror poetik mushohadasi va mulohazalariga guvoh bo‘lish mumkin.

Yozma adabiyotdagi falsafiy, diniy, irfoniy qarashlarning ildizi, eng avvalo, ilohiy kitoblar va xalq og‘zaki ijodiga borib taqaladi. Oshiqqa xos quvonch, shodlik, g‘am-anduh, qayg‘u, visol shavqi, hijron dardi, ayriliq, sabr-u bardosh, vafo kabi bir qator sifatlar irfoniy adabiyotning shakllanishiga ham xizmat qilgan. Folklorshunos olim J.Eshonqulov to‘g‘ri ta’kidlaganidek, “...tasavvufbizning mumtoz adabiyotda to‘satdan paydo bo‘lib qolmagan, aksincha, u xalq tafakkurida xalq og‘zaki ijodi orqali shakllangan va ma’lum falsafiy tus olgan. Xalqqa tasavvuf degan atama noma’lum bo‘lsa-da, o‘z mohiyati bilan unga yaqinlashib qolgan qarashlar turkiy afsonalarda ko‘p uchraydi” [6, 78]. Turkiy xalqlarning islom dinini qabul qilishi hamda o‘zaro turli tarixiy, madaniy

an'analar va aloqalar natijasida xalq og'zaki ijodi ham boyib, takomillashib borgan. Shu bois xalq ijodiyotidagi ayrim obrazlarga xos sifatlar, ramz va ishoratlarning aksariyati diniy-islomiy manbalarga tayanishini inkor qilib bo'lmaydi.

Teran mazmuni, falsafiy mushohadaga boyligi, obrazlarning yorqinligi bilan xalq ruhiyati va qalbiga yaqin bo'lgan maqollarda, ayniqsa, ishq va oshiqlik yorqin bo'yoqlarda aks ettirilgan. Azaldan xalqimiz imon va e'tiqod masalasiga nihoyatda jiddiy qaragan. Iymon yuksak hayotiy a'mol, shaxsiyat ko'rki va ziynati sanalgan. Zero, iymonsiz, e'tiqoddan yiroq kimsalardan har narsa, yovuzlikning har qanday darajasini kutish mumkin. Shu bois xalqimiz ishqni iymonga tenglashtirib: *"Ishqi borning iymoni bor"*, deya ta'kidlaydi. Islomda til bilan iqror bo'lib, dil bilan tasdiqlash iymonning haqiqati o'laroq; Allohning yagonaligiga, Uning farishtalariga, ilohiy kitoblariga, payg'ambarlariga, taqdiri azalga, oxirat kuniga, o'limdan keyin qayta tirilishga iymon keltirish esa iymon shartlari deb qabul qilingan. Iymonning vatani mo'min bandaning qalbidir.

Har qanday maskan va makon inson bilan obod, zero egasi bo'lmagan uy, joy va manzilning fayz-u tarovati bo'lmaydi. *"Ishqsiz ko'ngil – egasiz uy"*, *"Ishqsiz ko'ngil – o'tsiz o'choq"* [7, 122] dir, deydi xalqimiz. Darvoqe', ko'ngil azaldan ishqning maskani o'laroq tasvirlangan. Ishq manzil tutgan ko'ngil egasi turli nuqson va ayblardan xoli. Zero, ishq – ko'ngil oynasini poklovchi nur. Insonlik mohiyati, axloqiy kamoli, iymon butunligi, tiriklik manbaining asosi ishqdir. Xalq ijodining gultoji bo'lgan maqollar sodda va tabiiyligi, ohangdorligi, jozibasi, mazmunining o'tkirligi bilan kitobxonni o'ylantiradi, mushohadaga chorlaydi, o'y-fikrlarini charxlaydi. Chunonchi, *"Har kim beyordir – bemordir"*, *"Hamma dardga bor davo, Oshiqlik dardi – bedavo"* kabi maqollarida ishqning bedavo va beomonligi ta'kidlanib, mahbubsiz, yorsiz kimsalar bemorga tenglashtirilsa, *"Soxta oshiq ishq-sevgidan lof urar"* [7, 124] kabi maqollarda soxta oshiqlik qoralanadi.

Folklor namunalarida qahramonlarning or-nomus, vatan ravnaqi, el osoyishtaligi, visol umidi va abadiy baxt ilinjida turli mashaqqatlarni boshdan kechirishi, o'zga yurtlarda g'arib bo'lib, g'urbat holini yashashi, turli band, tuzoqlardan ozod bo'lishga, zulmatlardan yorug'likka chiqishga intililishi kabi ko'plab tasvirlar xalq tilida jonli, tabiiy va badiiy ifodalangan. Shuni alohida ta'kidlash joizki, og'zaki adabiyotda xalqning turmush tarzi, madaniy merosi va ruhiyati gavdalanibgina qolmay, ishq va oshiqlik inson hayotining asosiy mohiyati o'laroq aks ettirilgan. Bu, ayniqsa, xalq dostonlarida yaqqol ko'zga tashlanadi. Zero, dostonlarda, nafaqat xalq o'y-fikrlarining g'oyaviy-badiiy salmog'i jonlanadi, balki tili, madaniyati, dunyoqarashi va ruhi ham mujassam bo'ladi.

Qadimda Xorazmda doston aytuvchilar baxshi, g'oyanda shu bilan birga oshiq deb ham atalgan. Taniqli baxshilarning aksariyati ismi oldidan "oshiq" nisbasini olgani ma'lum. Xalq dostonlarining asosiy mavzusi ham ishq-muhabbat bo'lib, oshiqning yor visoliga intilishi, turli to'siq va g'ovlarni yengib o'tishida shu ishq unga qanot bo'lgan. Zero, ishq oshiqning quvvat manbai, yo'lini yorituvchi mash'aladir. Qalbdagi ishq sabab oshiqda vafo, sadoqat, mardlik, jasorat, oliyanoblik kabi fazilatlar kamol topib boradi. Oshiq qalbida ishq sururi avj olib, visol ilinjida cheksiz ranj-u zahmatlar chekarkan, botiniy sofflik va ma'naviy poklik sari yuksaladi. Og'zaki adabiyotning go'zal namunasi bo'lmish doston qahramonlarining turli sarguzashtlarni boshidan kechirishi, go'zallikda tengsiz ma'shuqani izlab uzoq va xavfli safarga o'tlanishi, safar asnosida turli qiyinchilik, to'siqlarga ro'baro' kelishi, bu mashaqqatlarni yengish uchun sabr, matonat ko'rsatishi irfoniy adabiyotda oshiq-solikning nafi bilan qilgan mujodallasiga mohiyatan yaqin, deyish mumkin. Aslini olganda, xalq ijodiyotida tasvirlangan oshiq obrazida mavjud mardlik, jasurlik, odillik, bir so'zlik, shijoat, or-numus, hayo, vafo, sadoqat, himmat, sabr-u bardosh kabi qator sifatning shakllanishi asnosida tasavvuf adabiyotining asosiy obrazlari sanalgan zohid, obid, gado, qalandar, darvesh, g'arib, miskin, faqir, rind, soqiy, eran, abdol, orifga xos fazilatlar,

axloqiy-ma'naviy martabalarining takomillashib borganiga guvoh bo'lish mumkin. Zero, xalq ijodiyotida yaratilgan qahramonlar xalqning orzu-umidlari, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarini ham aks ettiradi. Ularning aksariyati, avvalo, e'tiqodda sobit, iymoni but, har ishda yolg'iz Allohga suyanuvchi, Unga tavakkul qiluvchi fidoyi shaxslardir. Hayot sinovlari, mashaqqatlariga bardoshli, oshiqlikning barcha azob-uqubatlarini sabr-u matonat bilan yenguvchi, ezgulik, jasorat, haq va adolat yo'lida kurashuvchi mardlik, bahodirlikni tamsil etgan. Shu bois folklor adabiyotidagi bu obrazlar xalqning ruhiy-ma'naviy kuchi va orzu-intilishlarining betakror timsoli sifatida o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda.

Xususan, "Kuntug'mish" dostonida cho'lga surgun qilingan Kuntug'mish va Xolbeka holati tasviri alohida e'tiborga molik: "Shahzoda olti kun och, tashna ketib borayotib edi, Xolbeka oyim tashnalab, lablari gazarib, tanda majoli qolmay, qumga yiqildi. Shunda to'rasiga qarab: – Men senga iyarolmayman, bir manzilga yetolmayman, qumda o'lib qolaman, menga qarab sen ham nobud bo'lma, sen elga yetib odamlarga qo'shilsang, yurtingga borsang, men sendan roziman, zinhor menga qayrilma, orqangga boqmay keta ber, mening kasofatimga shuncha ranjlar ko'rding, qattiq mashaqqatlar ko'rding, mening uchun ko'rding. E, mard to'ram, mendan rozi bo'l, men ham sendan roziman, ket", deganida Kuntug'mishning:

*Po'lat nayza qor ostida yotarmi,
Temir nayzang egovlasang o'tarmi,
Sening to'rang nomardlardan emasdir,
Mard o'g'lon sevdigin tashlab ketarmi? [8, 178].*

degan so'zlari Kuntug'mushning eng qiyin vaziyatda ham yoriga sadoqat ko'rsatishi, mushkul damlarda yelkadosh bo'lishi ibrat namunasidir. Yoxud, "Ravshan" dostonida 13-14 yoshli Ravshanning yori Zulxumorni izlab, uzoq yurtga, olis va mashaqqatli safarga o'tlanishi; dor qarshisida o'lim bilan yuzma-yuz bo'lgan chog'da, Qoraxonning odamlari "Sen Qoraxon podshoning diniga kirgin, lotga iqror bo'l, manotga banda bo'l, tana xudoga tag'i banda bo'l, oyga, oftobga, yulduzga iqror bo'l..." [2, 344], deb shart qo'yarkan, bek Ravshanning o'limdan qo'rqmay diniga sodiq qolishi uning e'tiqodda sobit, iymoni but, har qanday murakkab vaziyatda ham eli, din-u iymonidan voz kechmaydigan mard, jasur o'g'lonligining dalilidir.

Xalqimiz qadimdan er yigitlarning bir so'zli, jismonan va ma'nau yetuk, ilm-u ma'rifat hamda turli hunarlarda tengsiz, din-u iymonda sobit, yordamga muhtoj, ehtiyojmandlarga shafqatli, himmati cheksiz, tanti bo'lib ulg'ayishiga orzumand bo'lishgan. Bu orzu-istaklar o'z-o'zidan xalq yaratgan ijod namunalari aks etgan. Darhaqiqat, "Rustamxon" dostonida Rustam go'dakligidan xuddi shunday jismonan baquvvat, mard, jasur, qo'rqmas va dovyurak bo'lib ulg'ayadi. Undagi mushkul vaziyatlarda sarosimaga tushmay, aql bilan ish yuritishi, yosh bo'lishiga qaramay onasi Huroyimni dor ostidan qutqarishdagi jasorati, ovloq bir cho'lga, ajdarga yemish uchun tashlab ketilgan Oftoboyni qutqarishga o'tlanganda uni niyatidan qaytarish uchun harchand yalinib-yolvorgan Oftoboyga qarata:

*"... Mard so'zidan, yo'lbars izidan burilmaydi..."
"O'limdan qo'rqarmi, bilgin, mard kishi,
Bundan qo'rqib ketmak – nomardning ishi!" [5, 55-56].*

degan so'zlarida Rustamdagi shaxsiy yetuklik va chin insoniylik sifatleri yaqqol ko'zga tashlanadi. Ajdar zulmidan xalos bo'lgan Bujul yurti Rustamni shohlikka ko'targanda, uch kundan so'ng

shohlikdan voz kechib, yori Oftoboyni olib, onasi oldiga qaytgan Rustam erkin, halol va oddiy hayot yo'lini tanlaydi. Rustamdagi bunday hatti-harakatlar undagi cheksiz iroda, chidam, mehribon farzand va sadoqatli yor fazilatlarini aks ettiradi.

Xalq og'zaki ijodining yorqin namunasi "Alpomish" dostonida Alpomishdagi or-nomus, qahramonlik, jo'mardlik, saxiylik va himmat, vatanparvarlik, jasurlik, oriyat, yuksak axloqiy hislatlarda ma'naviy qiyofasi namoyon bo'lsa, Barchin siymosida alp ayol, go'zallikda tengsiz, suyganiga vafodor yor, Qorajonda birodarlik, do'stga sadoqat, diyonat, imon-e'tiqod kabi sof insoniy tuyg'ularga guvoh bo'lish mumkin. "Go'ro'g'li" dostonida esa Go'ro'g'liga xos qalandarlik, dunyo moliga ko'z tikmaslik kabi sifatning bari inson ongi va shuuriga ta'sir etibgina qolmay, kitobxon ko'z o'ngida beixtiyor ishq safariga otlangan oshiqning tarixiy takomili gavdalanadi. Mazkur obrazning adabiyotdagi maqsadini kengroq, mazmunini chuqurroq, mohiyatini teranroq tasavvur qilish imkonini beradi.

Xalq ijodiyotida alohida e'tibor qaratish lozim bo'lgan jihatlardan biri chin oshiqlik belgilari va ma'shuqaga xos sifatlar tasviridir. Ma'shuqa, asosan, oshiqning joniga jafo qiluvchi, tengsiz go'zal: "oy yuzli", "gulyuzli", "qoshlari kamon", "qora, zebo ko'zli". Xususan, "Kuntug'mish" dostonida Xolbekaning go'zalligi shunday tasvirlanadi: "Bu yog'ida to'qson besh, bu yog'ida to'qson besh – o'ni kam ikki yuz kokili bor, bir yog'ini tilla suvga botirgan, bir yog'ini nuqra suvga botirgan, tong shamoliga qotirgan. Ko'zi jovdirab, zulflari shovdirab, zulfining jilosi yuziga urib, yuzining jilvasi zulfiga urib, yashin tushganday bo'lib, musichalar, to'rg'aylar, g'azalaylar Xolbekaning jamoliga oshifta-yu shaydo bo'lib, egniga tegib uchib borayotibdi" [8, 152].

Oshiqning hol va ko'rinishi esa bunga zid: "zafaron yuzli", "yor sog'inchida bo'zlagan", "dasht, cho'llarda sargardon". Xolbekani izlab, uch oy yo'l yurgan Kuntug'mush bozordagi odamlarga: "Uzoqdan kelayotibman, G'amning loyiga botibman...", "Necha darbanddan oshibman, Olovday bo'p tutashibman" [8, 144], deyishida oshiq siyrati manzaralari, undagi hol evrilishlari to'la namoyon bo'ladi.

Ma'lumki, adabiyotda ikki: majoziy va haqiqiy ishq tasvirlanadi. Folklorda, asosan, majoziy ishq tasviri ustunlik qiladi. Bundagi husn egasi ham, asosan, ayoldir¹. Umuman, adabiyotda yuz tasviri alohida ahamiyatga ega. Husn-u kamolda tengsiz ma'shuqa yuzi qorong'u kechani yorug' qiladigan darajada nurli, olamni yorituvchi quyoshdir. Xususan, "Oshiq G'arib va Shohsanam" dostonida: "Shohsanam yuzi bayram oyi (to'lin oy), qoshi kamon yoy, husnining shulasi jahonni tutadi" yoxud "Ravshan" dostonida "Zulxumoroyimning betining shu'lasini oynani kunga tutganday yarq-yurq etib yerga urayotibdi" kabi tasvirlar "Kuntug'mish" dostonida ham uchraydi. Azbarxo'ja ikki xos mahramiga do'sti (Kuntug'mush)ni chaqirib kelishga buyurganida: "Ikki Xudo bexabar karvonsaroyga borib ko'rsalar, qalandar (Kuntug'mush – E.Q.)ning uyudan yorug' chiqadi. Uy ravshan, munavvar bo'lib turibdi. Toza siyg'alab ko'rsa (diqqat bilan nazar solib qarasa – E.Q.), Xolbeka oyimning yuzidan niqobi siljib ketibdi. Yuzi ochilib, o'n to'rt kechalik o'lday bo'lib, uyni munavvar qilib turibdi" [8, 191]. O'zining nazokat va latofati bilan yaratilgan ichida tengsiz xilqat sanalgan ayol va undagi barkamol husn tasviri adabiyotda hamisha asosiy tasvir vositasi bo'lib kelgan. Ishqning inson taqdiridagi qudrati cheksiz, u oshiq ruhini boyituvchi, qalbini oydinlatib, kamolotga yetaklovchi ilohiy quvvatdir. Biroq ishqni hamisha ohangrabodek o'ziga tortuvchi bir

¹ Xususan, "Ravshan" dostonida Zulxumor ta'rifida quyidagi qiyoslarni uchratamiz: "Ravshanbek zehni qo'yib qarasa, yasangan hurday, tishlari durday, ko'zlari yulduzday, qoshlari qunduzday, lablari qirmizday, og'izlari o'ymoqday, lablari qaymoqday, ikki yuzi oyday, tarlon-qarchig'ay – uchadigan qushday, muhrlangan qog'ozday yalt-yult o'tiribdi. Zulxumoroyning bu yog'ida to'qson besh, bu yog'ida to'qson besh – o'n kam ikki yuz kokili bor, bir yog'ini tilla suvga botirgan, bir yog'ini kumush suvga botirgan, tong shamoliga qotirgan. Jamoli chillaning qoriday tinjirab, yaltirab o'tiribdi. Ana, Zulxumomning ko'zi jovdirab, zulfi shovdirab, zulfining shu'asi betiga ursa, yarq-yurq etib, betining shu'asi zulfiga ursa, yashin tushganday bo'lib o'tiribdi". Qarang: Kuntug'mish. Ravshan. – Toshkent: Sharq, 2011. 244-bet.

kuch bor – husn. Husn ishqning quvvat manbai, ilhom bulogʻidir. Adabiyotda ishq va husn azaldan hamroh, biri ikkinchisini taqozo qiluvchi, bir-biriga talpinuvchi, oʻzaro ajralmas ikki qudratli kuch oʻlaroq tasvirlanadi. Quydagi parchada yorning tengsiz husn-jamoli va oshiq qalbining cheksiz iztiroblari gavdalantirilgan: Kuntugʻmish sandiqdagi suratda Xolbekaning “toʻlgan kamoli”, “oyday jamolini”ni koʻrgach, oshiq-u beqaror boʻlib, behush holda yiqiladi. Qoraxon podsho yolgʻiz farzandini bu holda koʻrib, yoqasini pora-pora qilib, qushnochni olib kelib qoqdirib, baxshini olib kelib boqdirib, mullani olib kelib oʻqitib, eshonni olib kelib halqa qilib qarata berdi” [8, 136]. Hushsiz yotgan oʻgʻlining dardi ishqdan ekanini bilgan ota Noʻgʻoy yurtining eng suluv qizlarini, jodu koʻzlarini senga yor qilaman deganda, Kuntugmish Xolbekasing qogʻozdagi suratini koʻrsatadi: “Qoraxon qarasa, qogʻozda bir qiz turibdi qayqayib; qoshini kerib, labini burib, chikka bel boʻlib, shirin qilib kulib, taraqqos boylab, suqsurday boʻylab, tovsurday taranib, bellari buralib turibdi. Qoraxon insof qilib qarasa, Noʻgʻoy yurtining qizi tuva (tugul), yer yuzining barnolari bir tola moʻyiga arzimaydi” [8, 136-139].

Ogʻzaki ijod namunalarida xalqning asriy bilimlari, hayot tajribasi jamlangan. Shu bois xalq ijodkorligi ham dilga yaqin ohangi, hayotiy va tabiiyligi oʻziga xos, betakror. Ham jisman, ham qalban ishq safariga otlangan oshiqning sabr-u qanoati, tavakkuli, ilm-u hunar va maʼrifatda yetukligi Goʻroʻgʻli, Kuntugʻmish, Ravshan, Oshiq Gʻarib, Tohir, Rustam, Alpomish, Barchin, Shohsanam, Zuhra kabi qahramonlar siymosida yorqin gavdalangan. Doston qahramonlarning ruhiy kechinmalari, botiniy iztiroblari, ishq yoʻlidagi jidd-u jahdi, Yaratganga tom tavakkuli yor jamoliga shaydo, visoliga oshufta oshiqning dil izhori, zavq-u holini toʻla ifodalagan.

Yor yodi, ishqning zavq-u shavqi, quvvat va shiddati butun borligʻini qamragan, hijron azobida yonib tutashgan, mahbuba ismini har on tilidan zikr qiluvchi oshiqning iltijosi-yu yolvorishlari natijasiz boʻlmagan. Yordan uzoqda, turli azob mashaqqatlarga duch kelgan oshiqqa sirli kuchlar yordamga keladi. Xususan, “Oshiq Gʻarib va Shohsanam” dostonida Oshiq Gʻarib Xalab Shirvon yurtida 7 yil sargardon yuradi. Bir kuni bir savdogardan Shohabbos Podsho qizi Shohsanamni Shoalad podshoga berayotganini eshitib, ichiga oʻt tushadi va Bogʻdodga qarab yoʻl oladi. Karbalo choʻlida yurgan Oshiq Gʻaribga qora otli bir kishi yoʻliqib, uni otiga mindirib koʻz ochib yumguncha oʻz uyiga yetkazadi [4, 22]. Bunda Oshiq Gʻaribga homiy kuch – otliqning duch kelib, uning koʻmagida qisqa muddatga manziliga yetadi. Karbalo choʻli ogʻzaki va yozma adabiyotda koʻp qalamga olingani maʼlum. Bu makon Muhammad (s.a.v.)ning nabirasi Husayn ibn Alining Karbalo jangida shahid boʻlgan joy². Karbalo – “karb” gʻam, qaygʻu va “balo” maʼnosini ham anglatgan [1, 273]. Mumtoz adabiyotda dard vodiysi, oshiqlik kamolini belgilovchi bexudlik va bexushlik sahrosi kabi nomlar bilan ham ifodalangan. Bu oshiq kayfiyati, ruhiy iztiroblari, zohir va botinidagi turfa hollarning yigʻma ifodasi – gʻam-u hasrat ramzi hamdir. Ahamiyatli shundaki, bunday tengsiz malohat va goʻzallik sohibasiga shaydo oshiqlar ham jisman, ham maʼnan kamolot egasi boʻlgan. Ular imoni mustahkam, ruhan uygʻoq, kuchli iroda, osoyishta qalb, goʻzal axloq va yetuk maʼrifat sohiblaridir.

Xulosa qilib aytganda, xalq ijodi namunalaridagi barcha oshiq qahramonlar yetuk fazilatlariga ega komil shaxslar boʻlgan. Ishqda sadoqat koʻrsatish, maqsadga yetishda ishonch va xolislik bilan ildamlash, oshiqning tez-tez oʻz ruhiy olamiga yuzlanishi, basirat mushohadasiga berilishi oʻquvchini sergaklikka chorlaydi. Xalq ogʻzaki ijodidagi boy maʼno va haqiqatlar magʻzini chaqishga undaydi.

² **Karbalo** – Hz. Husayning Karbalo jangida shahid ketishiga ishora bor. 680-yil 10-oktabrda ikkinchi Umaviy xalifasi Yazid I qoʻshini bilan Muhammad (s.a.v.)ning nabirasi Husayn ibn Ali boshchiligidagi kichik qoʻshin oʻrtasida hozirgi Iroqning Karbalo shahrida boʻlib oʻtgan. Hz. Husayn koʻpchilik qarindoshlari va hamrohlari bilan birga oʻldirilgan, tirik qolgan oila aʼzolari esa asirga olingan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kerbelâ. Riza Kurtuluş. TDV İslâm Ansiklopedisi, – Ankara. 2022, C.25. 273-s.
2. Kuntug'mish. Ravshan. Ergash Jumanbulbul o'g'li. – Toshkent: Sharq NMAK, 2011. – 368 б.
3. Маллаев Н. Алишер Навоий ва халқ ижодиёти. – Тошкент: Ғофур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1974. – 384 б.
4. Ошиқнома. 4-китоб. Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам. – Урганч: Хоразм, 2009. – 354 б.
5. Рустамхон. Фозил Йўлдош ўғли. – Тошкент: ЎзФАН, 1942. – 110 б.
6. Эшонқулов Ж. Фольклор: образ ва талқин. – Қариш: Насаф, 1999. – 170 б.
7. Ўзбек халқ мақоллари. (Тузувчилар: Т.Мирзаев, А.Мусақулов, В.Саримсоқов) – Т.: “Шарқ”, 2005. – 512 б.
8. Ўзбек халқ ижоди. Кунтуғмиш. Эргаш Жуманбулбул ўғли. – Тошкент: Ғофур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1975. – Б.131-265.

